

CREATING NATIONAL GERMANY: HISTORY, POLITICS AND LAW

Ivanka Vasilevska

Associate Professor

Faculty of Law "Iustinianus Primus"

"Ss.Cyril and Methodius" University in Skopje

E-mail: ina.vasilevska@gmail.com

Abstract

The historical state-legal development of Germany in many ways is specific, because although the German state was created after the Franco-Prussian war of 1871, certain announcements and elements of its statehood existed even before its official creation. With the Paris Peace Agreement of May 30, 1814, German states were declared autonomous and joined forces in a federal alliance. The decisions of the Vienna Congress of 1815 were regarded as the fundamental law of the German Union, and its regulation was envisaged by the German federal acts, which in a small part were altered by the Viennese federal acts of 1820. In the second half of the 19th century the conditions for the national formation of Germany matured, and this was largely the merit of the Prussian chancellor Otto von Bismarck. His goal was to unite Germany around Prussia and for that purpose he used manipulation, diplomacy and power. At the end of the 19th century and at the beginning of the 20th century, the strengthened German state and the increased industrial capital it possessed conditioned the demand for "its place under the sun" in the imperialist world politics, which surpassed its state borders. At a time when the colonial policies of the great and powerful states largely captured the springs and centers of imperial holdings in Africa and Asia, the belated birth of this gigantic state has problematized the balance of powers in Europe. The imperialist German project failed in 1918. For these reasons, this paper deals with the legal and political aspects of national Germany, from its creation to the Second World War.

СОЗДАВАЊЕ НА НАЦИОНАЛНА ГЕРМАНИЈА: ИСТОРИЈА, ПОЛИТИКА И ПРАВО

Иванка Василевска

Правен факултет „Јустинијан Први“, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје

Историски преглед до 1914 година: *Vormärz*.¹

Иако се еден од најстарите европски народи, Германците дури во втората половина на XIX век го оствариле своето национално и државно обединување. Историскиот државно-правен развој на Германија по многу нешта е специфичен бидејќи иако германската држава била создадена по француско-пруската војна од 1871 година, извесни најави и елементи на нејзината државност постоеле и пред нејзиното официјално создавање.² Германија во текот на првата половина од XIX век сеуште била поделена на повеќе од тристотини држави и слободни градови. Крвавите религиски војни од минатото ја разделиле енергијата и виталноста на германскиот народ кој се помалку бил подготвен да им се спротивстави на своите владетели.

Во својата суштина Светото римско царство на германскиот народ се до првата половина од XIX век постоело само формално, претставувајќи агрегат на мноштво од мали држави (*Kleinstaaterei*).³ Владетелите од династијата на Хабзбурговците кои владееле со Австрија ја носеле и круната на римско-германските цареви, но во практиката немале особено влијание врз владетелите на германските држави. Со зајакнувањето на кнежеството Прусија во XVII век, кое било предводено од страна на куќата на Хохенцолерните и со крунисувањето на кнезот Фридрих II (1688 - 1713 година) на 18 јануари 1701 година, за пруски крал, започнале трите австриско-пруски војни за Шлезија.⁴ По големата Пруска победа во 1763 година, официјално започнал и периодот на борба помеѓу Австрија и Прусија за превласт во Германските земји. Оваа борба траела подолго од еден век и завршила со Пруска победа, благодарение на големата државничка вештина на прускиот, подоцна прв сојузен канцелар Ото фон Бизмарк.⁵

Со Наполеоновото освојување на германските земји во значајна мера биле разорени феудалните остатоци во нив, а борбата со француската доминација ја подигнала националната свест кај германската буржоазија, бидејќи ја желбата за националното обединување. Судирот помеѓу германската феудална империја и француската буржоаска империја завршил со пораз над германската империја. Наполеон ја ликвидирал Светата римска империја на германскиот народ и ја воспоставил својата непосредна доминација над значаен дел од Германија, со

¹ Поповска. Билјана, *Историја на правото*, III, Скопје, 2011. стр. 136. („Периодот помеѓу Наполеоновото владеење и револуциите од 1848 година е познат под терминот *Vormärz*“).

² Nikolić. D., *Fragmenti pravne istorije – Fragmenta Historiae Iuris*, Institut za pravna I društvena istraživanja Pravnog fakulteta, Niš, 1997. стр. 238.

³ Roberts. M. J., *History of the World*, Penguin Books, 1992. стр. 379.

⁴ Мартисевич. Д. И., Јушков. В. С., Дмитриевскиј. П. Н., *Општа историја државе и права*, II део, Феудализам, Научна књига, Београд, 1950. стр. 281.

⁵ *Povjest svijeta – od pocetka do danas*, 2 izdanje, Naprijed, Zagreb, 1990. стр. 583.

анектирањето на левиот брег од реката Рајна. На Регенсбуршкиот државен собор во 1803 година, биле прифатени одлуките за секуларизација на црковните кнежевства и за укинувањето на околу двестотини помали суверени германски области, кои им биле приклучени на Баден, Прусија, Виртемберг и Баварија. Под протекторат на Франција во 1806 година, од некогашното царство истапиле шеснаесет германски кнезови и го основале Рајнскиот сојуз или Рајнската конфедерација (Rheindbund). Се до 1811 година кон Сојузот се приклучиле уште дваесетина региони, па во тие околности уште на 6.08.1806 година, царот Фридрих II абдицирал од престолот, со што и формално се распаднало повеќевоковното Свето Римско Царство на Германскиот Народ.⁶

Како сојузен орган на Рајнскиот сојуз било определено Собранието со седиште во Франфуркт на Мајна, кое било составено од два дома. Во германските земји биле спроведени реформи и во општествено-економското уредување и во државната управа. Било укинато кметството и поединечните исклучиви права на феудалците, а било и прогласено слободното изразување на верата. Земјишните сталешки собранија биле распуштени, била подобрена судската организација, при што судството било раздвоено од управата. Во познатата „Битка на народите“ кај Лајпциг, во 1813 година, на Наполеон му се спротивставила Четвртата коалиција во која покрај Велика Британија, Русија и Австрија учествувала и Прусија придружена со неколку германски кнежевства, кои извојувале голем пораз врз Наполеоновата армија, со што бил означен и крајот на Рајнскиот сојуз. Наследството на Наполеоновото владеење со германските земји било воведувањето на администрацијата и финансиите, примената на Францускиот Граѓански законик, укинувањето на кметството и феудалните привилегии.⁷ Но, француската доминација истовремено допринела и за зголемувањето на тежнението кај германскиот народ за конечното национално обединување на Германија.

Германскиот сојуз

По Наполеоновата абдикација во април 1814 година, на 30 мај истата година, бил склучен Парискиот мировен договор.⁸ Со мировниот договор германските земји биле прогласени за самостојни и истите се здружиле во федеративен сојуз. По дефинитивниот пораз на Наполеон, со одлуките донесени на Виенскиот конгрес од 1815 година, 39-те германски суверени кнежевства и четирите автономни градови го создале Германскиот сојуз (Deutscher Bund). Одлуките на Виенскиот конгрес се сметале за основен закон на Германскиот сојуз, а неговото уредување било предвидено со Германските сојузни акти, кои во мал дел биле изменети со Виенските сојузни акти од 1820 година.⁹

Германскиот сојуз бил предвиден како лабав сојуз на држави, но тој по ништо не наликувал на федерација и бил далеку од тоа да ги задоволи оние кои тежнеле кон националното и државното уредување на Германија. Единствениот орган на овој сојуз го сочинувало Сојузното собрание (Bundesversammlung), во кое учествувале ополномоштените претставници на државите - членки, под претседателство на претставникот од Австрија. Седиштето на Собранието се наоѓало во Франкфурт на

⁶ Поповић. М. Драгољуб, Стварање модерне државе, Издавачка агенција „Драганић“, Београд, 1994. стр. 85.

⁷ Vasović. Vučina, Savremene demokratije, Tom I, Beograd, 2006. стр. 452.

⁸ Thomson. David, Europe Since Napoleon, Pinguin Books, 1984. стр. 93.

⁹ Ibid. стр. 582.

Мајна. Членовите на Собранието биле само претставници на своите влади и не можеле да делуваат самостојно. Заседанијата на Собранието имале две форми: *Потесниот совет* кој се занимавал со разгледувањето на најважните прашања, како на пример прашањата поврзани со Уставот, понатаму за составот на Сојузот, за започнување на војна и за склучувањето на мир и *Пленумот* кој се занимавал со помалку важните прашања.¹⁰

Внатрешната организација на германските држави мошне се разликувала, но воглавно преовладувале конзервативните општествени односи. Под влијанието на Јулската револуција во Франција во поединечни држави дошло до извесна либерализација и до прогласување на уставни, но и покрај тоа, двете најмоќни држави Австрија и Прусија не станале уставни монархии. Во овој период Прусија станала најсилната држава во Германскиот сојуз, поседувајќи силна воена организација, сложен и централизиран бирократски апарат. Ова довело до сваќањето помеѓу водечките слоеви на германската буржоазија дека токму Прусија е единствената германска држава која би можела да го реализира конечното обединување на Германија, што претставувало помеѓу другото и неопходен услов за понатамошното зголемување на германскиот капиталистички развој.

Револуциите од 1848 година

Февруарската револуција во Франција од 1848 година ја разбранувала и буржоазијата во Германија која поттикната од истата го истакнала барањето за демократските реформи и за националното обединување. Во средината на март 1848 година на улиците во Берлин избила револуционерната сила која го приморала прускиот крал Фридрих Вилхелм IV свечено и јавно да ги вети донесувањето на пишаниот устав, формирањето на националното собрание како и на воведувањето на општото право на глас. Со таа цел бил формиран одбор сочинет од 17 претставници на германските држави кои во април 1848 година му го поднеле на сојузното собрание нацрт-уставот на Германија. Иако овој устав никогаш не бил применет истиот имал голема важност бидејќи им послужил како основа на уставите на Северногерманскиот сојуз и на Германското царство.

И покрај своите почетни успеси, револуцијата од 1848 година не ги дала очекуваните резултати. Причините за тоа можеме да ги наведеме по следниот редослед: прво, револуцијата немала единствена координативна снага, ниту пак харизматична личност која би ја предводела; второ, револуцијата немала ниту јасни цели, ниту систематизиран програм и трето, револуцијата немала доволна тежина со која би успеала да го промени балансот помеѓу главните социјални и политички личности.¹¹

Покрај сето ова, треба да се напомене и дека соодносот помеѓу внатрешните и надворешните сили претставувал силна препрека на патот кон создавањето на германската национална држава. Но и покрај сето тоа, истата имала исклучително значаење бидејќи и овозможила на идејата за националното обединување, јасно да се изрази и широко да се распространи.

¹⁰ Поповска. Билјана, Историја на правото... (цит. дело). стр. 138.

¹¹ Велс. П. Х., Историја света – свакоме јасна историја живота и човечанства, Vukovljak, Београд, 2006. стр. 592 и 593.

Прускиот устав

Дел од целите и од значајните вредности кои произлегле од револуционерната 1848 година, го пронашле својот израз во Уставот на германскиот рајх, од 1849 година. Овој Устав претставувал вистинско олицетворение на желбата на германскиот народ, која ја потврдиле избраните делегати кои се состанале на 18 мај 1848 година, во Франкфурт. Уставотворното собрание го прогласило Уставот на Германското царство на 28 април 1849 година.¹² Според овој устав Германското царство станало сојузна уставна монархија, а владетелот ја носел титулата Цар на Германците и неговата титула станала наследна. Царот ги именувал министрите кои во негово име ја вршеле власта. Рајхстагот - Собранието се состоело од два дома, државен дом и народен дом. Народниот дом го сочинувале претставниците на германскиот народ, кои се избирале со непосредно гласање. Државниот дом бил составен од претставниците на германските земји, од кои половината од нив биле избирани од страна на народните претставништва на тие држави, а другата половина ги именувала владата. Рајхстагот ги донесувал законите, во согласност со царот, но доколку царот не бил согласен, законскиот предлог станувал закон по третата расправа во Рајхстагот.

Било планирано Царот да биде избран на 28 март 1849 година, но кандидатот за цар, прускиот крал Фридрих Вилхелм IV го одбил изборот бидејќи сметал дека уставот е премногу либерален. Понапредниот дел од членовите на парламентот во рамките на т.н. Крњов парламент се преселиле во Штутгарт каде се обиделе без успех да ја прогласат германската република. Во врска со донесувањето на уставот на виделина избиле противречностите помеѓу германските држави. Помалите држави се плашеле од пруската хегемонија, а упорен противник на промените била и Австрија. Од таму германските држави се делеле на две групи: едните сакале во Сојузот да влезат сите германски држави вклучително и Австрија, додека другите го застапувале мислењето за соединувањето без Австрија, со прускиот крал како германски цар.¹³ Пруската влада се обидела да создаде еден потесен сојуз на држави, Германската унија, во рамките на постоечкиот Германски сојуз, но и овој обид не успеал. Австрија како претседавач со Сојузот го свикала во 1850 година пленарното собрание во Франкфурт. Иако во Собранието се собрале претставниците на мал број на држави, таа се прогласила за сојузна со што постоењето на Германскиот сојуз се здобил и со формална потврда.

Поради противречностите околу водечката улога во германскиот свет во повеќе наврати доаѓало до судири помеѓу Австрија и Прусија. Судирот кулминирал со избивањето на австриско-пруската војна во 1866 година, поради прускиот спор со Австрија во врска со Шлезвиг и Холштајн.¹⁴ По поразот на Австрија во битката кај Садова, Германскиот сојуз и официјално престанал да постои. Прускиот канцелар Ото фон Бизмарк успеал во намерата за австриското потиснување од Германија, а северните германски држави под хегемонијата на Прусија, го основале *Северногерманскиот сојуз* (Nord-deutscher Bund). Формалното укинување на дотогашниот Сојуз на германските држави било прогласено на Собранието во Аугсбург во 1867 година. Освен Австрија,

¹² Vasović. Vučina, Savremene demokratije... (цит. дело), стр. 588.

¹³ Хобсбаум. Ерик, Нациите и национализмот, Култура, Скопје, 1993. стр. 148.

(л.з.) „Grossdeutsch или големото - Германско обединување требало да ги обедини сите етнички Германци, вклучително и Австријците; kleindeutsch или малото - Германско обединување ја исклучувало Австрија“.

¹⁴ Историја на новог века, II, редакција Тарлеа. В. Ј., Просвета, Београд, 1949. стр. 13.

надвор од овој Сојуз останале јужните држави Хесен-Дармштат, Баварија, Виртемберг и Баден, на чие приклучување кон сојузот одлучно се спротивставила Франција.¹⁵

Уставот од 1871 година

Уставот на Германското царство бил прогласен на 14 април 1871 година, со што бил и официјално завршен долготрајниот процес на соединување на германските земји под водство на Прусија, а без Австрија. Во Германското царство влегле 22 монархии и три слободни градови, а припоените територии Алзас и Лорен биле прогласени за „Царски земји“.¹⁶

Според Уставот на Германија на чело на државата стоел царот, кој бил истовремено и крал на Прусија. Тој ја имал врховната команда над војската и над флотата. Во уставната формулација „Јас, Вилхелм, германскиот император по Божја волја...“ јасно е изразен изворот на власта и на уставноста. Поредокот востановен во вака конципираната уставна монархија, ја исклучил широката народна легитимност и не претставувал резултат на демократската револуција. Канцеларот на царството бил непосредно одговорен пред Царот и истиот имал огромна власт, посебно голема во случајот додека на канцеларската позиција стоел Ото фон Бизмарк.¹⁷ Германското царство не било во потполна смисла централизирана држава, туку повеќе федерација, поделена на бројни монархии и градови. Според уставот, поголемиот дел од поважните работи им припаѓал на сојузните органи, додека државите членки имале прилично ограничени надлежности. Изразот на партикуларистичките интереси бил содржан во Bundesrat т.е. во Сојузниот совет. Членовите на сојузниот совет биле именувани од страната на владите на посебните држави во нееднаков број. Најголем број на членови имала Прусија која на тој начин ја остварила својата превласт во Царството. Заедно со Рајхстагот, сојузниот совет ги носел законите. Со текот на времето, советот се стекнал со превласт над Рајхстагот, здобивајќи се со широки права во законодавната иницијатива. Според уставот, сојузниот совет имал значително учество и во извршната власт, а работите ги извршувал преку своите комисии. Наспроти сојузниот совет, Рајхстагот имал подредена улога. Изборите за Рајхстагот биле вршени по пат на општото, еднаквото и непосредното избирачко право. Правото на глас им било ускратено и на жените и на мажите помлади од 25 години. Иако било ограничено, општото право на глас имало големо значење за понатамошното политичко созревање и организирање на народот.

Во својата основа, Уставот не ги обезбедувал политичките слободи и права на граѓаните, како што биле правото на здружување, правото на говор и слободата на печатот. Рајхстагот со текот на времето престанал да ја користи законодавната иницијатива и неговата улога во законодавната сфера се свела на одбивањето на согласноста за некој законски предлог од страна на сојузниот совет. Парламентаризмот т.е. контролата на народното претставништво над извршната власт не бил воведен. На челото на извршната власт се наоѓал канцеларот кој бил одговорен само пред царот. Освен него немало други министри, туку била воведена функцијата на државни

¹⁵ Историја дипломатије, свеска прва, у редакцији Потемкин. П. В., Државни издавачки завод Југославије, Београд, 1945. стр. 535.

¹⁶ Vasović. Vučina, Savremene demokratije... (цит. дело). стр. 590.

¹⁷ Лово. Филип., Велике савремене демократије, Нови Сад, 1999. стр. 363.

секретари, како старешини на поедини ресори од државната управа, кои биле непосредно потчинети на канцеларот. Канцеларот ја вршел и функцијата на претседател на сојузниот совет и на шеф на пруската делегација.

Во својата суштина, Уставот на Германското царство, претставувал блага и модифицирана верзија на Уставот на Северно германската федерација од 1867 година, кој бил конципиран и скроен под будното око на Бизмарк.

Во поглед на индустрискиот развој, со продорот на новите технологии, стопанството во Германија започнало да се ориентира кон масовното производство, особено во тешката индустрија. За краток период со својата стопанска сила Германија се нашла на првото место во Европа, а во светски рамки на второто место после САД. Во индустријата започнале да се создаваат монополи и започнало создавањето на картелите што му овозможило на банкарскиот капитал на крајот од XIX и на почетокот на XX век во германското стопанство да го наметне индустрискиот капитал.¹⁸

Во поглед на надворешната политика Германија ја окарактеризирале агресивноста, експанзионизмот и империјалистичките барања. Германската надворешна политика била усмерена кон остварувањето на хегемонија во Европа со изградувањето на големата „Средна Европа“, преку освојувањето на некои европски територии. Бидејќи подоцна се обединила, таа не поседувала империјални колонии, па постојано ги изложувала барањата за „прераспределба на колонијалниот имот“. Со таа цел под Бизмарковата вешта дипломатска палка во 1873 година бил склучен Троецарскиот сојуз т.е. сојузот помеѓу германскиот, рускиот и австроунгарскиот цар. Како продолжение на оваа политика во 1879 година, Германија склучила воен пакт со Австро-Унгарија, на кој во 1882 година му се приклучила и Италија.¹⁹

На овој троен сојуз на централните сили во 1907 година му се спротивставил сојузот на Антантата сочинет од Велика Британија, Франција и Русија. Причината за конечната пресметка помеѓу овие два политички спротивставени блокови се изнашла со атентатот на австроунгарскиот престолонаследник Франц Фердинанд во 1914 година, во Сараево, со што се довело до започнувањето на Првата светска војна (1914 - 1918 година).²⁰

Германското право

Политичкото неединство на германските земји се огледало и во партикуларизмот на германскиот правен систем. *Gemeines Recht* - општото право кое важело на територијата на целото Германско царство и во чиј што состав влегувале реципираното римско право и општоимпериските закони. Во Германија римското право било реципирано најмногу преку римското граѓанско право, кое го носело името пандектно право.²¹ Но покрај Јустинијановите пандекти, во Германското царство се применувало и целото римско право т.е. *Corpus iuris civilis*.²² Германските правници не го применувале римското право во неговиот изворен облик туку го коментирале и го

¹⁸ Kennedy. Paul., *The Rise and Fall of the Great Powers – Economic change and Military conflict from 1500 to 2000*, Fontana Press, London, 1988. стр. 190.

¹⁹ Kisindžer, Henri, *Diplomatija I*, VERZALpress, Beograd, 1999. стр. 120.

²⁰ Василевска. Д. Иванка, *Версајскиот систем од 1919 година*, РесПублика, Скопје, 2016. стр. 73.

²¹ (л.з.) Од *Pandekta*, грчкиот назив за *Digesta*.

²² Пухан. Иво, *Поленак-Аќимовска, Мирјана, Бучковски, Владо, Наумовски, Гоце, Римско право*, Скопје, 2014. стр. 71.

прилагодувале. Освен правните правила за примена во судската пракса, правниците врз текстовите на римското право ја изградиле и општата теорија на граѓанското право како и на правата воопшто. На овој начин настанал системот на правото кој бил наречен *usus modernus pandectarum* т.е. современото римско право. Во германските држави овој систем на римското право бил применуван супсидијарно или поточно кажано во услови кога во некоја конкретна држава постоел граѓански законик или некој закон, кој го донела таа држава, во тој случај првенство во примената имал домашниот закон, а не пандектното право. Сепак и во тие случаи пандектното право имало големо значење бидејќи истото служело за пополнување на празнините во локалниот закон. При донесувањето на првите кодификации на граѓанското право, пандектното право го сочинувало нивниот значаен дел.²³ Во текот на XVIII век се случиле бројни кодификации на правото во германските држави. Од нив како поважни можеме да ги споменеме: Пруското „Општо земјишно право за пруските држави“ од 1794 година, Австрискиот Општ граѓански законик од 1811 година, баварските кодификации: *Codex iuris bavarici criminalis* - „Баварскиот кривичен законик“ од 1750 година и *Codex iuris bavarici iudiciarii* - „Баварскиот законик за судската постапка“ од 1753 година, Саксонскиот граѓански законик од 1863 година, а во времето на постоењето на Рајнскиот сојуз во германските земји била применувана големата француска кодификација, донесена од Наполеон Бонапарта.²⁴

По обединувањето во 1871 година било повторно актуелизирано прашањето за донесувањето на општоважечкиот граѓански законик, а работата на истиот започнала во 1874 година. Првобитниот проект бил оценет како неприфатлив, па по неколку измени и дополнувања бил објавен во 1895 година, а стапил на сила дури во 1900 година.

Во исто време со стапувањето на сила на Германскиот граѓански законик, стапил во сила и *Законот за трговија* кој всушност претставувал преработка на законот од 1861 година.²⁵ Законот за трговија бил сметан како дополнение на Граѓанскиот законик и ги регулирал правниот режим на трговијата, положбата на трговците и трговските здруженија, командните и акционерските друштва. Овој закон ги содржел правилата за трговската соработка т.е. за купопродажбата, налогодавството, договорот за експедиција и т.н. Бидејќи сеуште не постоело општогерманското регулирање на купопродажбата, со овој закон биле поставени и некои правила кои задиле во генералното правно работење. Трговскиот закон ги одржувал границите на периодот на слободниот капитализам, а државата генерално не се мешала во трговските односи. Самото создавање на општогерманското трговско право било знак дека интересите на крупната буржоазија во овој период се здобиле со значајно влијание врз државниот апарат.

Кривичното право - Како и граѓанското и кривичното право во Германија било партикуларно иако и тоа во текот на XVIII век започнало да се воедначува.²⁶ Германскиот сојуз се до 1871 година не успеал да создаде единствено законодавство од областа на кривичното право и кривичната постапка. Во текот на XIX век како

²³ Мартисевич. Д. И., Јушков. В. С., Дмитриевскиј. П. Н.,... (цит. дело). стр. 288.

²⁴ Поповска. Билјана, Историја на правото...(цит. дело). стр. 145.

²⁵ Ibid. стр. 146.

²⁶ Ibid. стр. 290, 291...

позначајни кривични законици можеме да ги издвоиме: Баварскиот кривичен законик од 1813 година, кој бил креиран од страната на најголемиот кривичар на своето време Анселмо Фоербих, а со видно влијание на францускиот Кривичен законик од 1810 година и Прускиот кривичен законик од 1851 година, кој подоцна бил воведен и во некои други германски држави.

Единствениот германски Кривичен законик бил донесен во 1871 година, непосредно по обединувањето. Неговите основни карактеристики биле конзервативизмот, заостанатите феудални сфаќања, строгата заштита на авторитетите на државата, бирократијата, приватната сопственост и суровиот систем на казни. Кривичната постапка била регулирана со донесувањето на посебниот законик од 1877 година.

Германскиот граѓански законик

Со стекнувањето на државното и на политичкото единство на Германија идејата за кодификацијата на правото станала актуелна со цел обединета Германија да го зајакне правното единство и да донесе граѓански законик кој требало да важи за целата земја. Основниот извор на германскиот граѓански законик било римското право, онакво какво што се развило во Италија во средниот век и во Германија на почетокот на XVI век, а истото се усовршило во текот на XIX век и било познато како „Општо Германско право“. Влијанието на германското право било скромно и се огледало во еден број на правила кои биле превземени од Прускиот Landrecht, додека пак еден мал број бил превземен од Австрискиот граѓански законик.²⁷ Додека творците на Францускиот граѓански законик оделе кон целта да создадат едно практично дело, Германскиот граѓански законик бил изработен со претензиите истиот да претставува вистинско научно дело.

Во таа насока, прашањето за унификацијата на граѓанското право претставувало исклучително комплицирана ситуација и борбата за изработувањето на единствениот граѓански законик се протегнала низ годините. По неуспехот на првиот проект започнат во 1874 година, во 1890 година била формирана нова комисија која во првичниот проект внела големи измени, кои во еден дел имале за цел да се оддалечат од позициите на пандектното право. Во 1895 година работата на комисијата биле завршена и вториот проект бил публикуван. По поднесувањето на истиот пред претставниците на Рајхстагот и во сојузното собрание, биле внесени некои дополнителни промени, воглавно на барање на католичкиот центар и на 18 август 1896 година граѓанскиот проект бил усвоен. Поради потребата за неговото усогласување со законодавствата на посебните германски држави, неговото стапување во сила било одложено до 1 јануари 1900 година. На овој начин Германија го добила својот унифициран граѓански законик, а истовремено го завршила и повеќевековното применување на пандектното право.

Голем дел од Законикот е посветен на облигационото право. Во него посебно се регулирани општите поими на облигационото право, како и многубројните видови на договори. Во поглед на регулирањето на сопственоста, Законикот е сличен со другите граѓански законици, а особено со францускиот. Творците на законикот биле инспирирани од идејата дека законодавецот треба да го формулира правото на еден целосен начин и да ги уреди сите можни случаи до детали. Законикот бил пишуван

²⁷ Nikolić, D., Fragmenti pravne istorije... (цит. дело). стр. 247.

со обилна употреба на стручната правничка терминологија, при што се постигнала максималната прецизност на текстот, па резултатот бил условен со тешко разбирливиот текст, без очекуваната убавина и елеганција.

Во социјална смисла германскиот граѓански законик се одликувал со индивидуализмот и либерализмот кој преоѓал во конзервативизам. Германскиот законодавец ги имал во предвид приближно еднаквите економски моќи и влијанија, а речиси потполно ги игнорирал социјалните нееднаквости и тешките животни и работни услови на работниците и селаните на крајот од XIX век.

Влијанието кое овој законик го извршило во другите земји е значајно поскромно од она кое го имал Францускиот граѓански законик. Под неговото поголемо или помало влијание биле работени новелите на Австрискиот граѓански законик, потоа Швајцарскиот граѓански законик од 1907 година како и Полскиот законик за облигации од 1933 година.²⁸

Судската организација и граѓанската постапка

Во 1877 година бил донесен Законот за организација на судовите - *Gerichtsverfassungsgesetz*, кој ги содржел правилата за организацијата на кривичните и граѓанските судови и кој претставувал една од мерките кои ги превземал Бизмарк веднаш по обединувањето на Германија со цел да ја зајакне државата.

Судските инстанци биле поделени на: срескиот суд - *Amtsegericht*, кој бил надлежен за помалите граѓански спорови, понатаму за поважните спорови бил надлежен земскиот или првостепениот суд - *Landesgericht* и како трет бил апелациониот или Виш земски суд - *Oberlandsgericht*. Највисокиот и општо важечки за цела Германија претставувал Царскиот суд - *Reichsgericht*, кој претставувал касациона инстанца и неговите решенија за пониските судови имале првостепено значење.²⁹

Истата година бил донесен и мошне значајниот *Граѓанско-процесен законик* - *Zivilprozessordnung*, ZPO, кој претставувал мошне обемен законодавен акт кој се состоел од десет книги и содржел 1048 члена. Овој законик го изразуval ставот на буржоазијата во областа на граѓанската постапка. Судот немал иницијатива во поглед на собирањето на материјалите и на истражувањето на взаемните односи помеѓу парничарите. Неговата улога се состоела во примањето и во оценувањето на материјалот кој го поднесувале странките. Самата конструкција на Германскиот граѓанско-процесен законик била мошне едноставна, што во позитивна смисла се разликува од архаизмот и од сложеноста на тогашната француска постапка.

Кривичниот законик од 1871 година

Обединувањето на германската држава ја предизвикало потребата од создавањето и на единствениот кривичен законик. Со таа цел во 1871 година бил создаден Кривичниот законик, кој формално останал во сила и во времето на фашистичкиот режим. Законикот ги одразил политичките и стопанските карактеристики на новообединетата држава. Овој законик ги задоволувал потребите на пруското јункерство - буржоаскиот и феудален карактер на земјата, полуапсолутистичкиот систем на управата и бирократскиот воен деспотизам.

²⁸ Ibid. стр. 149.

²⁹ Ibid. стр. 150.

Главните карактеристики на Законикот биле: заштитата на приватната сопственост во сите нејзини форми, развиената класификација на кривичните дела против државата и суровиот систем на казни (кој ги опфаќал доживотната робија и смртната казна).³⁰

Најреакционерниот закон кој бил донесен во оваа сфера бил *Законот за социјалистите*. Овој закон бил донесен во 1878 година и бил во сила до 1890 година. Истиот го предвидувал правото на прогонство по административен пат на сомнителните лица, понатаму со него биле забранети социјалистичките организации од било кој вид, мислењата во печатот кои ја одразувале социјалистичката пропаганда.

Првата светска војна и крајот на Германското царство

На крајот од XIX и на самиот почеток од XX век, зајакнатата германска држава и зголемениот индустриски капитал кој го поседувала, го условиле барањето за добивање на „своето место под сонцето“, во империјалистичката светска политика, кое ги надминувало рамките на нејзините државни граници. Во време кога колонијалната политика на големите и моќни држави воглавно ги запоседнале изворите и средиштата над империјалните поседе во Африка и во Азија, задоцнетото раѓање на оваа гигантска држава го проблематизирало соодносот на силите во Европа и воопшто во светот.³¹

Уште на самиот крај од XIX век, Германија се концентрирала на Блискиот и на Средниот исток, на Пацификот и на северна Африка. Од своја страна, членовите на пангерманската лига сонувале за средна Европа во која би доминирала Германија и која би ги опфатила земјите на Бенелукс, Полска, Унгарија, Австрија, Србија, Романија и дел од Швајцарија. Овој проект бил поддржан од страната на сите германски политички партии во 1914 година, со некои мали и незначителни исклучоци. Оттаму, војната била прогласена во согласност со членот 68 од Уставот на Германското царство, а центарот на политичкото одлучување во Германија, бил директно во рацете на армиската висока команда предводена од Паул фон Хинденбург и Ерих Лудендорф.³²

Ваквиот развој на настаните и под цврстата армиската диктатура ја повела земјата во светската војна и од неа се вратила поразена. По ова започнала новата ера на политичкиот и на државниот развој на Германија, доделен во рацете на Версајскиот поредок и соочен со темелната и брзопотезна демократска преобразба.

Библиографија

- Kelly. M. J., *A Short History of Western Legal Theory*, Clarendon Press, Oxford, 1994.
Kennedy. Paul., *The Rise and Fall of the Great Powers – Economic change and Military conflict from 1500 to 2000*, Fontana Press, London, 1988.
Kisindžer, Henri, *Diplomatija I*, VERZALpress, Beograd, 1999.
Nikolić. D., *Fragmenti pravne istorije – Fragmenta Historiae Iuris*, Institut za pravna I društvena istraživanja Pravnog fakulteta, Niš, 1997.
Povjest svijeta – od pocetka do danas, 2 izdanje, Naprijed, Zagreb, 1990.
Roberts. M. J., *History of the World*, Penguin Books, 1992.

³⁰ Ibid. стр. 151.

³¹ Хобсбаум. Ерик, *Нациите и...* (цит. дело). стр. 188.

³² Kelly. M. J., *A Short History of Western Legal Theory*, Clarendon Press, Oxford, 1994. стр. 348.

- Thomson. David., Europe Since Napoleon, Pinguin Books, 1984.
- Vasović. Vučina, Savremene demokratije, Tom I, Beograd, 2006.
- Василевска. Д. Иванка, Версајскиот систем од 1919 година, РесПублика, Скопје, 2016.
- Велс. Џ. Х., Историја света – свакоме јасна историја живота и човечанства, Vukovljak, Београд, 2006.
- Историја дипломатије, свеска прва, у редакцији Потемкин. П. В., Државни издавачки завод Југославије, Београд, 1945.
- Историја новог века, II, редакција Тарлеа. В. Ј., Просвета, Београд, 1949.
- Лово. Филип., Велике савремене демократије, Нови Сад, 1999.
- Мартисевич. Д. И., Јушков. В. С., Дмитриевскиј. П. Н., Општа историја државе и права, II део, Феудализам, Научна књига, Београд, 1950.
- Поповић. М. Драгољуб, Стварање модерне државе, Издавачка агенција „Драганић“, Београд, 1994.
- Поповска. Билјана, Историја на правото, III, Скопје, 2011.
- Пухан. Иво, Поленак-Аќимовска, Мирјана, Бучковски, Владо, Наумовски, Гоце, Римско право, Скопје, 2014.
- Хобсбаум. Ерик, Нациите и национализмот, Култура, Скопје, 1993.